

ERRATUM

BEHORENDE BIJ DE EINDRAPPORTAGE PROGRAMMA KLIMAATADAPTATIE 2020-2023

In de eerdere versie waren de voetnoten weggefallen. Deze zijn nu weer toegevoegd.

Pagina 17: voetnoot toegevoegd (en link onderstreept)

Instrumenten tegen hitte

Om huurders te helpen bij hitte heeft de provincie twee instrumenten¹ ontwikkeld:

- een handleiding om kwetsbare woningen te identificeren;
- een factsheet met adviezen voor bewoners om hitte in hun woning te verminderen.

ze kwetsbaar zijn voor extreme hitte en wateroverlast. Voorts te pakken door hoge groenparkeren), goedkope coöperatie. Het bereiken van deze doelen is niet eenvoudig te vergroen.

Bedrijventerreinen

In de provincie Utrecht ligt circa 2.570 hectare aan bedrijventerreinen, goed voor meer dan een kwart van de banen in de provincie. Veel van deze terreinen zijn versteend, waardoor

De inzet is tot nu toe beperkt eigenaren van bedrijven

¹ Te vinden via klimaatadaptatienederland.nl/aan-de-slag/maatschappelijke-organisaties/

Pagina 20: voetnoot toegevoegd

² provincie-utrecht.nl/duurzamedakenkansenkaart

Pagina 22: voetnoot toegevoegd

Openbare klimaatbestendige tuinen

Inwoners kunnen ook zelf klimaatadaptieve oplossingen nemen. Om dat te stimuleren heeft de provincie Utrecht een bijdrage geleverd aan de realisatie van twee openbare klimaatadaptieve tuinen. Beide zijn verbonden aan Natuur en Milieu-educatieve centra: 'De Boswerf' in Zeist en 'Inspiratietuin Centrum de Woudreus' in Wilnis. Scholieren krijgen hier natuur- en milieu-onderwijs en bewoners worden geïnspireerd om duurzame en klimaatadaptieve keuzes te maken.

waterkrati
project

³ ecosysteemstad.nl

Pagina 29: voetnoot toegevoegd

forestry'-plannen. De boeren hebben een plan ontwikkeld en daarvoor subsidie aangevraagd, die voor zeven projecten is verleend. Een van de aanvragen wacht nog op een besluit. Dat betekent dat met de financiële input van het programma en met de subsidie van de provincie Utrecht in ieder geval zeven boeren aan de slag kunnen met het aanplanten van ruim 21 ha bos. Tot slot verzamelt de provincie de lessons learned van de boeren en bekijken we hoe we toekomstige initiatiefnemers kunnen ondersteunen bij hun plannen.

- Daarnaast hebben we ondersteuning gegeven aan de plattelandscoaches. Zo komt de opgedane kennis direct bij de boeren terecht. Bij veranderingen in het bedrijf kan klimaatadaptatie meteen worden meegenomen. Verdere ondersteuning van de plattelandscoaches blijft ook in de toekomst van belang.

klimaatverandering. Welke maatregelen kunnen agrariërs toepassen om hun bedrijf klimaatadaptief te maken? Op de zandgrond in de Gelderse Vallei merkt Art Wolleswinkel de uitdagingen van zeer droge periodes.

"Je ziet nu al dat de extremen steeds groter worden. Als boer moet je daarop inspelen en het belangrijkste daarbij is een gezonde bodem."

Lees het hele interview met veehouder Art Wolleswinkel (Renswoude) op [LaMI.nl](https://lam.nl)⁴ (website over duurzaam boerenondernemerschap in Utrecht)

⁴ lam.nl/met-een-gezonde-bodem-beter-bestand-tegen-klimaatverandering/

Pagina 34: voetnoot toegevoegd

De provincie Utrecht is verantwoordelijk voor het beheer en onderhoud van het provinciale wegennet: de provinciale wegen en parallelwegen, de waterwegen, fietspaden en de twee tramlijnen Utrecht-Nieuwegein/3sselstein en Uithooflijn.

Deze infrastructuur is kwetsbaar voor klimaatverandering. Een brug kan bijvoorbeeld uitzetten door hitte en daardoor vast komen te zitten. Wegen kunnen door plasvorming bij extreme regenval geblokkeerd raken. De kans op ongelukken, files en opstopping neemt toe, waarna hulpdiensten er niet langs kunnen. Om het gebruik en de veiligheid van onze infrastructuur in de toekomst te garanderen, is het belangrijk in beleid en uitvoering rekening te houden met de effecten van klimaatverandering.

En dan is er nog een essentieel onderdeel van onze infrastructuur: de dijken. Zonder dijken zouden we alleen op de Heuvelrug nog droge voeten houden. Voor onze dichtbevolkte en economisch belangrijke regio is een goede bescherming tegen hoog water essentieel, omdat overstromingen vanuit grote wateren (rivieren, randmeren) en regionale wateren kunnen komen. De provincie wil overstromingen voorkomen. Als het ondanks veiligheidsmaatregelen toch misgaat, dan moeten wij voorbereid zijn.

Dit hoofdstuk gaat over de volgende onderwerpen:

- Klimaatadaptieve infrastructuur
- Gevolgbeperking overstromingen

4.1 Klimaatbestendige infrastructuur

Stresstesten

Om in beeld te krijgen hoe groot de infrastructurele opgave is in relatie tot klimaatverandering, hebben we in 2022 diverse stresstesten laten uitvoeren door de adviesbureaus Nelen &

Schuurmans en Movares. Deze stresstesten laten zien welke risico's er zijn (en waar) als gevolg van klimaatverandering. De stresstesten zijn beschikbaar via het [klimaatportaal](https://klimaatportaal.nl)⁴.

De volgende knelpunten zijn als casus geselecteerd:

- een verzakking op de N204 te Lopik en Benschop
- een beweegbare brug op de N201 te Vreeland
- vaarweg de Eem te Eembrugge
- hittestress op het fietspad van de N225 te Leersum

Deze cases zijn besproken met collega's binnen en buiten de provincie (GGD, VRU, waterschappen, gemeenten) in een kennissessie. Dit werd zeer goed ontvangen. We voerden het gesprek over kansen tot samenwerking en de behoefte werd uitgesproken hier een vervolg aan te geven. Binnen de provincie zetten we ons in voor het meenemen van de impact van klimaatverandering op projecten en studies.

Meerjarig Onderhoudsprogramma (MOP)

Klimaatadaptatie wordt nu ook meegenomen in het 'Meerjarig Onderhoudsprogramma' (MOP), dat elk jaar geëvalueerd wordt. In het MOP 2024 zijn suggesties van mogelijke klimaatadaptatieve maatregelen per asset opgenomen. Per asset (verharding, hemelwaterafvoer, kunstwerken, verkeersmanagement, openbare verlichting, groen, wegmeubilair en vaarwegen) wordt nader bepaald welke passende maatregelen worden toegepast om de provinciale wegen en vaarwegen klimaatbestendig te maken. Zo blijft het thema onder de aandacht.

Invalde op assets

Verder gaan de assetbeheerders onderzoeken in hoeverre de stresstesten invloed hebben op de assets. Voor bijvoorbeeld de asset 'hemelwaterafvoer' wordt berekend welke bergingscapaciteit rond wegen beschikbaar en benodigd is. De modellen die de basis vormen voor de stresstesten worden hierbij benut.

Beheerplannen Eem

Verder dicht het Programma Klimaatadaptatie mee over het klimaatbestendig vormgeven van de nieuwe beheerplannen van de Eem, waaraan ook waterschap HDSR een grote bijdrage heeft geleverd.

4.2 Gevolgbeperking overstromingen

De provincie werkt samen met de Veiligheidsregio Utrecht, waterbeheerders en gemeenten aan de 'Regionale Implementatie Gevolgbeperking Overstromingen'. Het gezamenlijke doel is om de gevolgen van een eventuele overstroming van wegen en vaarwegen te beperken via beleid en maatregelen.

De provincie heeft hier in haar Omgevingsverordening een 'instructieregel' over opgenomen. In de praktijk was het voor gemeenten soms lastig hier invulling aan te geven. Daarom zijn er 'waterisocoprofielen' ontwikkeld voor de vitale en kwetsbare functies in de provincie Utrecht. Deze profielen geven weer hoe hoog het water kan komen te staan en wat de kans daarop is bij een vitaal en kwetsbaar object. Vitale en kwetsbare functies zijn bijvoorbeeld ziekenhuizen, energievoorzieningen en de hoofdinfrastructuur.

De implementatie van 'gevolgbeperking' vindt vooral plaats via de werkregio's klimaatadaptatie. Zo hebben de deelnemende gemeenten aan de werkregio Netwerk Water en Klimaat in 2022 de ambities bepaald voor 'gevolgbeperking overstromingen'. Het 'ambitiesdocument Gevolgbeperking Overstroming' kan als basis dienen voor de verankering in beleid, zodat een gemeente bij de nieuw- of verbouwing van een vitale en kwetsbare functie rekening houdt met een mogelijke overstroming en invulling kan geven aan de instructieregel uit de provinciale Omgevingsverordening.

⁵ provincie-utrecht.nl/klimaatportaal

Pagina 39: voetnoot toegevoegd

'Groen Groeit Mee'. Dit is een samenwerkingsprogramma van de provincie, de Regio's U10, Amersfoort en Foodvalley en de Utrechtse waterschappen. Het programma brengt en houdt 'rode' en 'groene' ontwikkelingen in de provincie Utrecht in balans. Doel is een aantrekkelijk vestigingsklimaat en een gezonde leefomgeving. Op 7 februari 2022 is het 'Pact Groen Groeit Mee' gesloten tussen een groot aantal partners en alle Utrechtse gemeenten.

Groeisprong Utrecht 2040

In april 2022 is het eindrapport van het project Groeisprong Utrecht 2040 gepubliceerd. In een kort en intensief traject is in beeld gebracht welke kwalitatieve en kwantitatieve groei de provincie Utrecht gaat of moet doormaken tot het jaar 2040 om de doelen en ambities uit de omgevingsvisie te realiseren.

Voor Energie en Klimaat (waaronder klimaatadaptatie) heeft de ambitie van de groeisprong een dubbele lading. Hoe groter de groei (van andere opgaven), hoe groter de opgave voor dit thema. De bekostiging van klimaatadaptatie zal veelal

Externe communicatie

Het Programma Klimaatadaptatie gebruikt verschillende kanalen om informatie te verspreiden. Via de [website](#)⁶ en het [klimaatportaal](#)⁷ delen we kennis en verdiepende informatie, zoals kaarten die de risico's van wateroverlast, droogte en hitte laten zien. Daarnaast zetten we verschillende middelen in om bewustwording te vergroten en gedragsverandering te stimuleren. Denk aan nieuwsberichten, sociaal media en regionale media. De zichtbaarheid en toegankelijkheid van informatie over klimaatadaptatie is vergroot en verschillende doelgroepen zijn bereikt.

Kennis delen met partners

Ook delen we kennis via de partners, zoals de werk-regio's klimaatadaptatie en het landelijke Kennisportaal Klimaatadaptatie ([klimaatadaptatienederland.nl](#)). Zo wordt de impact van communicatie vergroot. Samenwerking met andere organisaties en partijen draagt bij aan een gezamenlijke aanpak en vergroot het bereik van de boodschap.

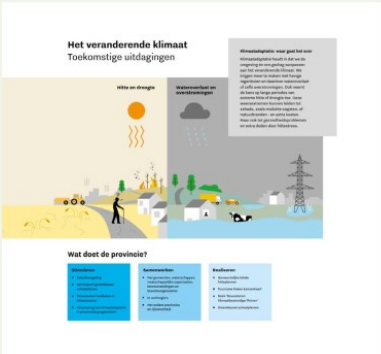
6 provincie-utrecht.nl/klimaatadaptatie
7 provincie-utrecht.nl/klimaatportaal

Pagina 40: dubbele link verwijderd en afbeelding beter uitgelijnd

Voorbeelden van communicatiemiddelen

Animate Aanpak hittestress, te vinden via: provincie-utrecht.nl/hittestress

Infographic Programma Klimaatadaptatie
Visuele weergave van de uitdagingen van het veranderende klimaat. En wat de provincie doet om de nadelige effecten te beperken. Bekijk de [infographic](#).

Inspiratiemagazine Boeren voor morgen
In dit magazine vertellen tien boeren hoe zij zich voorbereiden op het veranderende klimaat en welke concrete maatregelen zij nemen. [Inspiratiemagazine Boeren voor morgen](#)

Pagina 41: Link aanklikbaar gemaakt en voetnoot toegevoegd

initiatieven te meten en te evalueren.

Monitoring output

Klimaatadaptatie moet een integraal onderdeel worden van het provinciaal beleid. Om de voortgang van die 'verankering' in beeld te brengen hebben we een monitoringssystematiek ontwikkeld. Deze geeft zicht op de 'output' (worden de beoogde resultaten bereikt?). Het [dashboard monitoring klimaatadaptatie provincie Utrecht](#)⁸ laat op een eenvoudige, kwalitatieve, manier zien in hoeverre klimaatadaptatie is verankerd binnen de verschillende beleidsterreinen en programma's van de provincie.

Momenteel zijn we druk met het vullen van het dashboard; vanwege capaciteitsproblemen hebben we hier een achterstand opgelopen. De komende periode zal het verder worden gevuld, uitgebouwd en eventueel doortwikkeld.

8 monitorklimaatadaptatie.provincie-utrecht.nl

Maatwerk is nodig

Verankering kan niet zonder de inspanning van vele collega's binnen het ambtelijk apparaat van de provincie. Elke sector, elk beleidsterrein, elke opgave of programma kent zijn eigen dynamiek. Het is gebleken dat alleen maatwerk effectief is. Dat is een arbeidsintensief proces. Het gaat niet alleen